

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ТА НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

А Присвячується проблемам організаційно-педагогічного та нормативного забезпечення професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України. Розкриваються сучасні підходи до організації навчального процесу в умовах запровадження кредитно-модульної системи, висвітлюються актуальні питання стандартизації, особливостей змісту та напрямів підготовки журналістських кадрів в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх журналістів, стандартизація, кредитно-модульна система, освітня програма.

Постановка проблеми. Підвищення якості професійної підготовки і формування конкурентоспроможного фахівця є однією з актуальних проблем системи вищої освіти України. Водночас поглиблення Болонського процесу з метою впровадження єдиних європейських норм в освіті, науці і техніці, розвиток і вдосконалення форм, методів, прийомів та інструментів практичної діяльності потребують від сучасного фахівця широкого спектру професійних знань, умінь і навичок. У свою чергу, ринок праці висуває нові вимоги до випускника ВНЗ, вимагаючи від фахівця-журналіста не тільки якісної професійної підготовки, але й високого загального рівня інтелектуальних, комунікативних, моральних якостей, що сприяють успішній самореалізації особистості в багатоаспектній трудовій діяльності.

У зв'язку з цим у реалізації завдань і змісту професійного навчання майбутніх журналістів існує низка суперечностей, що не дозволяє забезпечити достатню підготовку до продуктивної діяльності в умовах змінного соціального середовища. Зокрема, існує суперечність між трансформаціями у системі вищої освіти, викликаними соціокультурними змінами суспільства, та недостатньою розробленістю й оновленням стандартів, освітніх програм, навчальних планів професійної підготовки журналістів у ВНЗ. Тому розв'язання проблеми підвищення рівня професійної підготовки фахівців-журналістів на основі організаційно-педагогічного забезпечення навчального процесу у ВНЗ вимагає послідовного вирішення в педагогічній теорії й освітній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку системи вищої освіти стали предметом дослідження Ю. Алексеєва, В. Андрущенко, Г. Балла, С. Власюка, Б. Гершунського, С. Гончаренка, Л. Губерського, А. Гуржія, І. Зязюна, Ю. Зінковського, В. Кременя, В. Лугового, Я. Нейматова, Н. Нічкало, С. Ніколаєнка, П. Сауха, В. Яковця. Різні аспекти підвищення якості підготовки фахівців в умовах інноваційного розвитку суспільства вивчали С. Архангельський, О. Бондаренко, В. Бондар, А. Вербицький, В. Галузінський, М. Євтух, С. Зінов'єв, Н. Кузьміна, А. Мартинюк, Т. Товажнянський. Питанням формування професійної компетентності у системі освіти приділяли увагу Н. Бібік, М. Головань, І. Зимня, Г. Костякова, А. Кочубей, В. Луговий, О. Маркова, О. Овчарук, О. Поветун, О. Савченко, В. Сластьонін,

А. Хуторський. Вітчизняні науковці Л. Антошкіна, Д. Бондаренко, Н. Верхоглядова, Н. Жигоцька, П. Коваль, А. Лігоцький, Г. Лопушняк, В. Супрун, І. Ходикіна, М. Яструбський досліджують проблеми стандартизації та якості вищої освіти.

Проте, не дивлячись на велику увагу вчених до проблеми підготовки майбутніх фахівців для різних сфер діяльності, залишається неохопленим питання професійної підготовки журналістів у ВНЗ в умовах реформаційних процесів у системі вищої освіти.

Мета дослідження – розглянути актуальні питання професійної підготовки майбутніх журналістів у системі вищої освіти, визначити сучасні підходи до організації навчального процесу, особливості побудови системи освітніх стандартів, напрямки розвитку змісту журналістської освіти.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи особливості професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ та кваліфікаційні вимоги до професії журналіста, ми керувалися державними законодавчими і нормативними документами: Законом України «Про вищу освіту» [4], Національного стратегією розвитку освіти в Україні до 2021 року [7], Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку державних соціальних стандартів у сфері освіти» від 12 червня 2013 року №499-р [10], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 року № 266 [11], Наказом Міністерства освіти і науки України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 06 листопада 2015 року № 1151 [6].

Саме тому в контексті означеної проблематики необхідно здійснити аналіз сучасного стану й тенденцій розвитку даного процесу у ВНЗ за такими характеристиками [3, с. 25–26]:

- принципи організації професійної підготовки майбутніх журналістів у системі вищої освіти;
- структура мережі ВНЗ з підготовки журналістських кадрів;
- стандартизація професійної підготовки у ВНЗ;
- організація навчального процесу у ВНЗ за кредитно-модульною системою;
- формування професійної компетентності майбутніх фахівців-журналістів;

– підвищення якості професійної підготовки майбутніх журналістів у контексті реформи вищої освіти.

Досліджуючи дану проблему, нами сформульовано поняття «*професійна підготовка майбутніх журналістів у ВНЗ*». Це: процес навчання, в результаті якого особа оволодіває системою знань, умінь, навичок і цінностей; механізм професіоналізації, в ході якої майбутній фахівець освоює обрану професію, розвиває та вдосконалює професійно важливі якості; набуває у процесі навчальної діяльності розуміння

суті майбутньої професійної діяльності та перспектив її розвитку; здатність до виконання спеціалізованих функцій у сфері журналістики та соціумі; засіб творчого розвитку та саморозвитку майбутнього журналіста.

З урахуванням вищезазначеного, проаналізуємо основні підходи до стандартизації професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ, які адаптовано та представлено в табл. 1 [8, с. 41]:

Таблиця 1

Основні підходи до стандартизації професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ

Філософсько-методологічні підходи	Праксеологічні підходи
Світоглядний аспект стандартизації професійної підготовки майбутніх журналістів	Гармонізація національних і міжнародних стандартів у системі підготовки майбутніх журналістів
Аксіологічний аспект стандартизації професійної підготовки майбутніх журналістів	Застосування методів переходу від змісту знань, умінь і навичок майбутнього журналіста до компетентностей, зафіксованих у стандартах вищої освіти
Відхід від абстрактного визначення мети професійної підготовки майбутніх журналістів	Абстрагування місії підготовки майбутніх журналістів відповідно до державних освітніх стандартів.
Поєднання стандартизації та творчості у процесі навчання майбутніх журналістів	Урахування індивідуальних можливостей особистості у процесі підготовки до журналістської діяльності
Вибір об'єктів стандартизації у системі підготовки майбутніх журналістів	Узгодження вимог різних суб'єктів соціального замовлення на підготовку кваліфікованих журналістських кадрів
Обґрунтування методів стандартизації професійної підготовки майбутніх журналістів	Поєднання кількісних і якісних показників оцінювання результатів навчання в одному стандарті
Уніфікація освітніх послуг у системі підготовки майбутніх журналістів	Використання кількісних і якісних методів діагностики рівня професійної підготовки журналістів
Перехід від концепції «відповідності» до концепції «випередження» професійної підготовки майбутніх журналістів	Застосування державних стандартів у процесі професійної підготовки майбутніх журналістів
Прогнозування стандартів професійної підготовки майбутніх журналістів	Урахування специфіки конкретних дисциплін у стандартах якості професійної підготовки майбутніх журналістів
Розроблення універсальних компетентностей майбутніх фахівців-журналістів	Забезпечення якості стандартів професійної підготовки майбутніх журналістів

Як бачимо, особливістю сучасної підготовки майбутніх журналістів у системі вищої освіти є розв'язання виділених філософсько-методологічних і праксеологічних підходів до даної проблеми, яке неможливе без наукового прогнозування загальних тенденцій розвитку вищої освіти як суспільної сфери та проєкції цих прогнозів на стандарти професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ.

Відтак, однією з провідних ідей побудови системи стандартів професійної підготовки майбутніх журналістів є принцип прогностичності, що забезпечить здатність індивіда виконувати завдання діяльності, які можуть виникати в майбутньому [9].

Виходячи з цього, важливим є розуміння того, що згідно із Законом України «Про вищу освіту» організація навчального процесу у ВНЗ базується на використанні системи стандартів, а саме: *стандартів освітньої діяльності* (Р. III, ст. 9) та *стандартів вищої освіти* (Р. III, ст.10) як нормативної основи забезпечення освітнього процесу ВНЗ і сукупності вимог до змісту й результатів освітньої діяльності ВНЗ. Наразі, стандарти включають вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки майбутніх журналістів у системі вищої освіти.

Аналіз наукової літератури та нормативних документів показав, що сьогодні для досягнення цієї мети варто забезпечити зміст навчання за такими науковими напрямками:

– екологія (забруднення планети, глобальне потепління, зникнення біологічних видів, пошук шляхів

оптимального розвитку людства, вироблення нових методів збереження біосфери планети);

– економіка планети (виробнича діяльність людини, світовий обсяг національних економік, міжнародні економічні відносини, транснаціональні компанії, співтовариства країн і міжнародні організації);

– взаємозв'язок економіки, культури і політики;

– основи людинознавства (психологія, охорона здоров'я, основи педагогіки, теорія особистості, етика, естетика);

– технологічна підготовка у сфері інформатики й комп'ютерної техніки.

У зв'язку з цим визначаються особливості формування змістового аспекту професійної підготовки майбутніх журналістів, який включає перехід від здатності студента накопичувати необхідну інформацію до формування вміння навчатися самостійно, навичок творчого мислення, конструктивної пізнавальної діяльності, вміння приймати обґрунтовані рішення. У процесі пошуку було виявлено, що цього можна досягти через фундаменталізацію, індивідуалізацію та гуманізацію змісту навчання у ВНЗ.

Отже, йдеться про певну закономірність у системі вищої освіти, яка виявляється у деякому звуженні загальнопрофесійної й професійно-спеціалізованої складової навчального процесу у ВНЗ і швидкому розширенні загальнорозвивальної складової як визначальної у формуванні нового змісту підготовки фахівців для будь-якої сфери діяльності, включаючи журналістику.

Ураховуючи теоретичний аспект проблеми, пріоритетними напрямками розвитку журналістської освіти в Україні є [6]:

- прогнозування потреб держави та регіонів у фахівцях-журналістах із різними рівнями кваліфікації;
- оптимізація мережі профільних ВНЗ з підготовки журналістів;

- створення умов для розширення можливостей молоді здобувати вищу освіту з журналістики за бажаним напрямом;

- упровадження моделей оцінювання різних рівнів професійної підготовки майбутніх журналістів, визначення її стандартів;

- оновлення змісту професійної підготовки майбутніх журналістів, упровадження ефективних педагогічних технологій;

- створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення їх підготовки у системі вищої освіти;

- створення інформаційно-комунікативного освітнього середовища, формування його загальносистемних програмно-технічних комп'ютерних елементів (комп'ютерних і комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, комп'ютерних мереж, засобів телекомунікації тощо);

- організація навчання як неперервної освітньої й наукової діяльності при найповнішому використанні наукового потенціалу ВНЗ у сфері підготовки журналістських кадрів;

- ефективне використання кадрового потенціалу ВНЗ в освітньо-виховному процесі та науковій роботі майбутніх журналістів, залучення до педагогічної діяльності висококваліфікованих викладачів, провідних фахівців у сфері журналістики.

Важливу роль у формуванні журналістських кадрів відіграє науково-методичне забезпечення навчального процесу у ВНЗ, яке включає: стандарти вищої освіти; навчальні плани; освітні програми з усіх нормативних і вибіркових навчальних дисциплін; програми навчальної, виробничої та інших видів практик; підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських і практичних занять; індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи студентів із навчальних дисциплін, контрольні завдання до семінарських і практичних занять; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу; методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових робіт і дипломних проектів (робіт) [1, с. 22]. Інші характеристики навчального процесу визначаються викладачами, кафедрами (предметними або цикловими комісіями) ВНЗ.

Надалі, розкриваючи підходи та особливості формування змісту професійної підготовки майбутніх журналістів, спираємося на позицію В. Андрущенка, який визначає головні аспекти змісту вищої освіти, а саме: забезпечення людиноцентризму навчальних дисциплін; формування гуманістичного світогляду та культури, моральних і естетичних цінностей; необхідність гуманізації освіти; впровадження у систему освіти таких складових людської духовності як релігія, міфологія, теологія [2, с. 13].

Відповідно до предмета нашого дослідження та враховуючи особливості запровадження в діяльності ВНЗ Європейської кредитно-модульної системи, звер-

немо увагу на ст. 5 Закону України «Про вищу освіту», де зазначено, що підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними (освітніми) програмами на таких рівнях вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень. При цьому обсяг програми для здобуття ступеня бакалавра становить 180–240 кредитів ЄКТС; ступеня магістра – 90–120 кредитів ЄКТС [5].

Так, освітня програма підготовки бакалавра в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка за галуззю знань – 06 «журналістика» та за спеціальністю – 061 «журналістика» містить відповідні нормативну та вибірково частини і включає:

- *цикл дисциплін соціально-гуманітарної підготовки*: нормативна частина (філософія, історія української культури, іноземна мова, історія України, політологія, фізичне виховання); вибірково частина (історія, економіка, підприємництво, політологія, право, дипломатія, педагогіка, природознавство, наука, релігія, спорт);

- *цикл дисциплін фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки*: нормативна частина (екологія, соціологія масової комунікації, основи соціології, медіаметрія, основи наукових досліджень); вибірково частина (комунікаційна логіка, кримінальна журналістика, етика та естетика, соціальна психологія, видавнича справа та редагування, реклама та зв'язки з громадськістю, види журналістики за проблематикою);

- *цикл дисциплін професійної та практичної підготовки*: нормативна частина (масова комунікація та інформація, медіаправо, основи журналістики, вступ до спеціальності, журналістська етика, журналістскознавство, журналістський фах, історія журналістики, медіабезпека, міжнародна журналістика); вибірково частина (іноземна мова – додатковий курс, сучасна публіцистика, постановка голосу, літературний стиль, спеціалізація (пресова журналістика, радіожурналістика, тележурналістика, Інтернет-журналістика, журналістське розслідування, новітні медіа).

На підставі освітньої програми підготовки майбутніх фахівців розробляється навчальний план, який є нормативним документом ВНЗ. Навчальний план включає структурно-логічну схему підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного і підсумкового контролю.

Звернемо увагу на те, що професійна підготовка майбутніх журналістів в умовах упровадження Європейської кредитно-модульної системи передбачає у навчальній діяльності ВНЗ виконання таких завдань:

- 1) створення компетентнісної моделі фахівця;
- 2) визначення цілей і завдань навчальних дисциплін на базі компетентнісної моделі фахівця;
- 3) розроблення компетентісно-орієнтованих програм, фахових дисциплін, де до кожного модуля подано перелік компетентностей, які формуються через його опанування;
- 4) визначення обсягу кредитів для кожного модуля залежно від його трудомісткості;
- 5) розроблення модулів;
- 6) проектування викладачем начального процесу,

що передбачає розроблення змісту лекцій, семінарських і практичних занять;

7) підготовка завдань для самостійної роботи студентів; педагогічних, дидактичних і методичних завдань, що розв'язуються на практичних заняттях; навчальних проєктів проблемного характеру;

8) використання методів навчання, що моделюють зміст професійної діяльності майбутнього фахівця (дискусії, рольові та імітаційні ігри, аналіз конкретних практичних ситуацій);

9) проєктування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, спрямованої на розв'язування проблемних ситуацій на засадах групової діалогічної взаємодії за участю викладача;

10) особистісне включення студента в навчальну діяльність у рамках аудиторної та позааудиторної роботи (контекстне навчання) [3, с. 140].

Відтак, кредитно-модульну систему необхідно розглядати як: нормативний базис організації навчальної діяльності ВНЗ щодо підготовки майбутніх журналістів, який регламентується відповідними документами; ефективний засіб розв'язання завдань підготовки фахівців-журналістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалаврів, магістрів); цільову програму індивідуалізації навчальної діяльності студента; інструментарій запровадження в навчально-виховний процес сучасних освітніх інновацій та інформаційних технологій підготовки кваліфікованих журналістських кадрів.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки:

Перетворення системи вищої освіти на фундаментальний фактор підготовки конкурентоспроможних фахівців потребує глибокого системного аналізу процесу стандартизації вищої освіти, включаючи систему професійної підготовки майбутніх журналістів, на основі філософсько-методологічних і праксеологічних підходів і прогностичної функції філософії з використанням результатів педагогічних, психологічних, соціологічних, економічних та інших досліджень.

Для забезпечення змістової визначеності та цілеспрямованості професійної підготовки журналістів у ВНЗ необхідне розроблення освітніх стандартів, стандартів вищої освіти у системі ієрархії їх компонентів (державні, галузеві, вищої школи) з урахуванням специфічних особливостей галузі знань і професійної сфери діяльності майбутнього фахівця.

Відповідно до цього, з урахуванням вимог кредит-

но-модульної системи, необхідно розробити сучасні освітні програми професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями (бакалавр, магістр), оновити зміст навчання, створити систему інтегрованих знань, опанування яких формує вміння і компетентності, розвиває самостійність, мобільність і ціннісні орієнтації, необхідні для реалізації їхнього потенціалу в практичній діяльності в умовах формування демократичного суспільства.

Разом з тим, багатоаспектність означеної проблеми потребує подальшого вивчення таких питань: реформування змісту професійної підготовки майбутніх журналістів, урахуваючи потреби практики; розроблення моделі професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ; поєднання модульних технологій навчання у сукупності з іншими методами і прийомами та їх адаптації у системі підготовки майбутніх журналістів; вплив зарубіжного досвіду на розвиток вітчизняної системи підготовки журналістських кадрів.

Список використаних джерел

1. Амбросов, А. Системний погляд на місію вищої освіти / А. Амбросов, О. Сердюк // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 21–29.
2. Андрущенко, В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Український прорив» / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2 (29). – С. 10–17.
3. Головань, М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фінансового профілю в умовах європейської кредитно-трансферної системи / М. Головань // Нова педагогічна думка. – 2012. – № 1. – С. 139–143.
4. Гуржій, А. М. Методологічні засади оцінювання та прогнозування розвитку вищої освіти України / А. М. Гуржій // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 23–31.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556-VII : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрану.
6. Луговий, В. І. Якість вищої освіти; виклик для України / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Вища освіта України. – 2012. – № 3. – С. 5–9.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 06 листопада 2015 року № 1151 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>. – Назва з екрану.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 року // Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – С. 18–22.
9. Перегишчій, С. Стандартизація вищої освіти в інформаційному суспільстві / С. Перегишчій // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 38–43.
10. Петренко, В. Л. Державні стандарти вищої освіти і якість підготовки фахівців / В. Л. Петренко // Концептуальні проблеми модернізації вищої освіти : матер. Міжн. наук. конф. – Донецьк, 1998. – С. 8–10.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку державних соціальних стандартів у сфері освіти» від 12 червня 2013 року №499-р : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/499-2013-%D1%80>. – Назва з екрану.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 року № 266 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>. – Назва з екрану.
13. Положення про організацію начального процесу у вищих навчальних закладах : наказ Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0173-9>. – Назва з екрану.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 15.01.2017

Рожнова А. П. Организационно-педагогическое и нормативное обеспечение профессиональной подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины.

А Посвящается проблемам организационно-педагогического и нормативного обеспечения профессиональной подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины. Раскрываются современные подходы к организации учебного процесса в условиях внедрения кредитно-модульной системы, освещаются актуальные вопросы стандартизации, особенностей содержания и направленности подготовки журналистских кадров в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих журналистов, стандартизация, кредитно-модульная система, образовательная программа.

Rozhnova H. P. Organizational and pedagogical and regulatory support of future journalists training at higher educational establishments of Ukraine.

S The article is devoted to the problems of organizational and pedagogical and regulatory support of future journalists training at higher educational establishments of Ukraine. modern approaches to the organization of educational process in the conditions of the introduction of credit-modular system are disclosed, the urgent issues of standardization, content features and areas of journalists training in Ukraine are highlighted.

Key words: future journalists training, standardization, credit-modular system of educational programs.